

Руслана Маньковська (м. Київ)

ОСВІТЯНСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО – ОСНОВА ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ XII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ОСВІТЯНСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ»)

6–7 жовтня 2011 року в Івано-Франківську, в приміщенні Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника відбулась XII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи», присвячена 200-річчю від дня народження українських просвітителів Івана Вагилевича та Маркіяна Шашкевича.

Ініціатором краєзнавчого форуму виступила Національна спілка краєзнавців України (НСКУ), співorganizаторами стали – Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національна академія педагогічних наук України (НАПНУ), Інститут історії України НАН України, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника та Івано-Франківський обласний державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Организатори конференції, усвідомлюючи, що освіта є визначальним чинником соціально-економічної, культурної, наукової, політичної життєдіяльності суспільства, має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності, вважають одним із головних пріоритетів освітньої галузі – національне виховання. Важливою складовою його виступає краєзнавство.

Науковці своїм завданням вбачають активне використання широкого потенціалу краєзнавства в національній освіті. Освітнянське краєзнавство спрямоване на залучення молодого покоління до вивчення історії і культури рідного краю, формування свідомого громадянина держави, виховання любові до рідної землі. Краєзнавство охоплює всі етапи навчання дітей та молоді, забезпечує всебічність та гармонійність розвитку особистості, здатної працювати для України.

У конференції взяли участь понад 100 науковців, педагогів, освітян, музейників, бібліотекарів, краєзнавців, працівників закладів культури та туристичних організацій з усієї України і пред-

ставники з Республіки Білорусь та Російської Федерації. Серед них 2 академіка НАН України, член-кореспондент НАН України, 24 доктори наук, 56 кандидатів наук.

Учасники конференції обговорили нагальні проблеми освітнянського краєзнавства: теоретико-методологічні засади; краєзнавча робота в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладах; краєзнавство у вищій школі; туристичне краєзнавство в освітній галузі; визначні пости в освітнянському краєзнавстві. Дослідники Прикарпатського краю приурочили свої доповіді 20-річчю Івано-Франківської обласної організації НСКУ, також відбулося засідання «круглого столу» на тему «І. Вагилевич та М. Шашкевич – видатні діячі українського національного відродження XIX ст.», присвячене 200-річчю від дня народження українських просвітителів.

Доповіді і повідомлення увійшли до матеріалів конференції, які опубліковані в двох частинах: журналі «Краєзнавство», № 3 за 2011 р. та збірнику наукових статей.

Головна ідея краєзнавчого форуму чітко окреслена в доповіді академіка НАН України П.Т.Тронька, що в національній освіті краєзнавчий принцип викладання навчальних дисциплін має скласти основу навчально-виховного процесу. В умовах інтегрування вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір, - наголошує президент Національної академії педагогічних наук, академік НАН України В.Г.Кремень, - важливо зберегти її національний характер, сприяти збереженню культурної спадщини, вихованню національної гордості, формуванню в майбутніх громадян національної самосвідомості через любов до рідного краю, патріотизм, без яких неможливий розвиток жодної нації.

Пленарне засідання конференції відкрив голова Івано-Франківської обласної організації

НСКУ, директор Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді М.Ю.Косило.

Вперше традиційна краєзнавча конференція Національної спілки краєзнавців України пройшла без очільника краєзнавчого руху України, голови Спілки, академіка НАН України, Героя України П.Т. Тронька. 12 вересня 2011 р. Петра Тимофійовича не стало. Учасники зібрання вшанували пам'ять П.Т.Тронька та подвижника збереження історико-культурної спадщини України М.І.Сікорського. Також краєзнавці поклали квіти до пам'ятників видатним діячам української історії і культури Тарасу Шевченку Івану Франку, Василю Стефанику, Степану Бандері.

З привітаннями до краєзнавчого форуму виступили заступник голови Івано-Франківської обласної ради О.В.Дзеса, перший проректор з наукової роботи Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, доктор хімічних наук, професор І.Ф.Миронюк, голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара, член правління НСКУ, кандидат технічних наук Р.Т.Франко, який підкреслив, що досвід роботи Івано-Франківської обласної організації, активну діяльність її членів слід поширювати на інші області України. З малої батьківщини І.Вагилевича передав вітання голова Рожнятівської районної державної адміністрації М.Я.Філіпович.

З нагоди 20-річчя діяльності Івано-Франківської обласної організації та за вагомих внесок в дослідження історико-культурної спадщини Івано-Франківщини Президія правління НСКУ відзначила активістів краєзнавчого руху.

Виконуючий обов'язки голови НСКУ О.П.Реснт вручив нагороди: диплом «Почесного краєзнавця України» отримали Михайло Косило, Іван Миронюк, Володимир Великочий, Микола Кугутяк; грамотами НСКУ відзначено Ігоря Ковалю, Дмитра Мохорука, Михайла Максим'юка, Юрія Угорчака, Богдана Купчинського; подяки НСКУ отримали Людмила Підберезька, Марія Косменко. Квиток члена НСКУ вручено проректору Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Ганні Карась.

З доповіддю «Краєзнавство і освіта: проблеми сьогодення» про завдання краєзнавства в системі освіти України виступив заступник директора Інституту історії України НАН України, виконуючий обов'язки голови НСКУ, член-кореспондент НАН України О.П.Реснт. Особливу увагу вчений

пріділив удосконаленню освітянського краєзнавства, подальшому розвитку історичного, географічного, культурно-мистецького, туристичного краєзнавства, необхідності розробки методологічних засад краєзнавства, обґрунтував актуальність створення науково-дослідного інституту краєзнавства.

За 20 років діяльності Івано-Франківська обласна організація НСКУ сформувалась, як потужна складова краєзнавчого руху України. Голова Івано-Франківської обласної організації НСКУ М.Ю.Косило у доповіді «Краєзнавство Івано-Франківщини: сторінки історії» зупинився на досягненнях краєзнавців краю, відзначив роль фундаторів краєзнавчого руху Івано-Франківщини та участь активістів у розширенні краєзнавчих досліджень, наголосив на внеску відомих краєзнавців, зокрема доцентів Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника, лауреатів премії ім. Д. Яворницького П.І.Арсенича, Б.М.Гавриліва та ін.

Своїм досвідом краєзнавчої роботи та реалізацією освітніх проектів в Росії поділився професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Володимирського філіалу Російської академії народного господарства і державної служби, голова Спілки краєзнавців Володимирської області, доктор історичних наук А.К.Тихонов.

Ознайомивши присутніх з краєзнавчими виданнями про історію, культуру, видатних діячів Володимирського краю, він зупинився на краєзнавчих програмах в школах, зокрема для сільських шкіл «Твоя мала батьківщина», розроблена на кафедрі російської мови філологічного факультету Володимирського державного педагогічного університету. Її метою стало залучення школярів сільських шкіл до вивчення історико-культурної спадщини російського селянства. Вона розрахована на вікові особливості школярів 1-9 класів, сприяє поглибленню знань з історії, російської мови, біології, географії краю і виявляє кращих шкільних літописців, здійснюється в рамках проекту товариства «Енциклопедія російських сіл».

Питання історичного краєзнавства у вищих навчальних закладах Білорусі за останні десятиріччя висвітвив доцент кафедри історії Білорусі Вітебського державного університету ім. П.М.Машерова, кандидат історичних наук М.В.Пивовар, наголосивши, що школа історичного краєзнавства в Білорусі склалась у 1970-80-ті рр., відзначив роль відомих вчених у цьому процесі Г.Кахановського, Л.В.Алексєєва, Я.Н.Мараша, Д.В.Карова, В.В.Шведа та ін. Дослідник зупинив-

ся на формах і методах поширення краєзнавства у вищій школі, підкресливши несприятливі причини об'єктивного характеру розвитку краєзнавства в країні: відсутність підтримки державних органів влади, загальнодержавної громадської організації, періодичного друкованого видання тощо.

Краєзнавчі дослідження активно проводяться в інституті історії і політології Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Директор інституту, доктор історичних наук, професор М. Когутяк розповів про основні напрями краєзнавчої роботи: викладання спецкурсів, науково-дослідні теми з історичного, географічного, етнографічного краєзнавства, практичні експедиції та екскурсії по Прикарпаттю.

Після завершення пленарного засідання учасники конференції продовжили роботу на секціях. Їх працювало п'ять. З доповідями та повідомленнями виступило 54 особи. Для подальшого розвитку освітянського краєзнавства обговорено низку пропозицій і подано до оргкомітету.

Підсумком роботи учасників форуму стало прийняття рекомендацій конференції, зокрема про увічнення пам'яті академіка НАН України П. Т. Тронька; створення науково-дослідного інституту краєзнавства; підготовку підручників з краєзнавства, туристичного краєзнавства, мистецького краєзнавства тощо; видання біографічних довідників про дослідників-краєзнавців.

Національній академії педагогічних наук України спільно з НСКУ звернутися до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо відновлення викладання курсу «Краєзнавство» у вишах країни гуманітарного і технічного профілів. Заслуговує на увагу і досвід Харківської обласної організації НСКУ та Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна щодо створення центрів краєзнавства при українських університетах.

Освітнім закладам варто активізувати роботу зі створення краєзнавчих гуртків, секцій, клубів та проведення краєзнавчих експедицій; музеям, заповідникам, бібліотекам, архівам, закладам культури та туристсько-екскурсійним організаціям долучатись до освітянсько-краєзнавчих програм.

Підтримані пропозиції Івано-Франківської обласної організації НСКУ, громадськості м. Івано-Франківська та області про встановлення в Івано-Франківську пам'ятника засновникам «Руської трійці» І. Вагилевичу, М. Шашкевичу та Я. Головацькому. На конференції винесено ініціативу щодо створення в Івано-Франківську на основі музейних колекцій П. І. Арсенича музейної експозиції «Тарас Шевченко і Прикарпаття».

Присутні на пленарному засіданні засвідчили високий рівень проведення конференції. Особливу подяку організатори та учасники конференції висловили М. Ю. Косилу, ректору і викладачам Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, співробітникам обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, які доклали багато зусиль, щоб краєзнавчо-освітній форум став науковою подією в культурному житті українського суспільства.

Увечері краєзнавці переглянули виставу «Нація» у виконанні трупи Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру ім. І. Франка, після закінчення якої відбулась творча зустріч глядачів з автором п'єси, відомою письменницею, лауреатом Державної премії ім. Т. Г. Шевченка Марією Матіос.

За програмою конференції наступного дня учасники форуму відвідали провідний науково-дослідницький заклад України - Національний заповідник «Давній Галич», де відбувся науково-методичний семінар «Історико-культурна спадщина у вихованні молодого покоління».

Заступник генерального директора Національного заповідника С. Побуцький розповів учасникам зустрічі про структуру та основні завдання краєзнавчих досліджень установи, ознайомив з працею науковців заповідника впродовж останніх 17 років, охарактеризував спеціалізацію всіх музеїв, які пропагують минуле княжого Галича, акцентував увагу на освітніх програмах установи. У обговоренні взяв участь адміністратор мережевої сторінки Івано-Франківської обласної організації краєзнавців А. Чемеринський, який поділився досвідом щодо пропагування краєзнавчих досліджень на сторінках всесвітньої мережі інтернет, специфіку функціонування та наповнення веб-сторінки краєзнавців Прикарпаття, використання можливостей сайту з освітньою метою.

Учасники семінару оглянули Картинну галерею Національного заповідника «Давній Галич», де науковий співробітник І. Цап'юк розповіла про системну працю галереї, відкриття в ній цікавих виставок та проведення змістовних заходів за участю молоді, представила творчий здобуток відомого графіка з Прикарпаття Левка Бондаря.

З Галичем краєзнавців познайомив відомий вчений, дослідник краю І. Коваль. Його історичний екскурс в минуле розпочався поруч діорами Галича XII ст., продовжився у церкві Різдва Христового та біля церкви Святого Пантелеймона у Шевченковому. Розповідь нау-

Науково-практична краєзнавча експедиція “Олешківській Січі – 300 років”
(о. Хортиця; Кам’янська Січ; Олешківська Січ; червень 2011 р.)

ХІІ Всеукраїнська наукова історико-красназнавча конференція «Освітнєє красназнавство: досвід, проблеми, перспективи», присвячена 200-рїччю вїд дня народження українських просвїтителїв І. Вагилевича та М. Шашкевича (м. Івано-Франкївськ, 6–7 жовтня 2011 р.)

ковця була багатогранною і ґрунтовною, включала в себе згадку про багатьох діячів минулого, культурологічні характеристики епохи, місцеві особливості будівництва храмів та прояви са-крального мистецтва.

Кінцевим пунктом перебування краєзнавців у Галицькому районі став Музей архітектури та побуту Прикарпаття у Крилосі. Директор музею Л. Мельничук провела оглядову екскурсію по скансену, підкреслила різноманітність побутових особливостей чотирьох етнорегіонів Прикарпаття, які представлені у музею – Гуцульщини, Покуття, Бойківщини та Опілля.

Євген Букет (м. Київ)

СТАРТУВАЛИ ВІКІЕКСПЕДИЦІЇ МІСТАМИ І СЕЛАМИ УКРАЇНИ

2006 року український сегмент міжнародної інтернет-енциклопедії Вікіпедії започаткував проєкт «Населені пункти України». Головною метою проєкту є створення статей про всі населені пункти нашої держави та приведення їх до енциклопедичних стандартів. Власне перша частина задуму кілька років тому була реалізована шляхом перенесення до Вікіпедії бази даних «Регіони України та їх склад» із сайту Верховної Ради України, а от друга – досі не втратила актуальності і лишається предметом постійної роботи редакторів Вікіпедії.

Основними завданнями вікі-проєкту «Населені пункти України» сьогодні є переведення в цифровий формат багатотомного видання «Історія міст і сіл Української РСР», переклад українською мовою і перенесення до Вікіпедії статей про українські міста і села з «Географічного словника Королівства Польського...», викладення до Вікіпедії інформації, що побачила світ протягом останніх 20 років в місцевій пресі, краєзнавчій літературі тощо, створення тематичних вікіпроєктів і порталів за регіонами України. До останнього завдання належить, зокрема, завантаження географічних мап та створення галерей фото і відеоматеріалів, присвячених населеним пунктам України.

Саме для того, щоб наповнити реальним змістом візуальну частину інтернет-енциклопедії громадська організація «Wikimedia Polska Association» 2009 року запровадила Вікіекспедиції. Це – вилазки вікіпедистів углиб країни задля отримання матеріалів (насамперед фотографій) для поширення на умовах вільних ліцензій, налагодження зв'язку з місцевими організаціями та промоції Вікіпедії.

Завершилася конференція відвіданням Історико-меморіального музею імені Степана Бандери на його малій батьківщині у Старому Угринові Калуського району, де краєзнавці поклали квіти до пам'ятника С.Бандері.

XII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи», узагальнивши напрацьований досвід співбуття краєзнавства і освіти, поставила чіткі завдання перед краєзнавчим і освітянським загалом держави щодо активного розвитку краєзнавчої складової у національній освіті України.

В Україні проведення Вікіекспедицій теж має сенс, – вирішило керівництво ГО «Вікімедія Україна», – але цей проєкт може мати значно вагоміші результати, якщо участь у його організації та проведенні візьмуть краєзнавці.

Отже, 26-27 серпня ц. р. Київська обласна організація Національної спілки краєзнавців України спільно з ГО «Вікімедія Україна» провела Вікіекспедицію до Макарівського району Київської області. Таким чином «Вікімедія Україна» спільно з НСКУ поклали початок великої Вікіекспедиції містами та селами України.

Мета експедиції – фотофіксація пам'яток історії, культури, краєвидів тощо та зустрічі з місцевими краєзнавцями, громадськістю, владою. Відзняті фотоматеріали до 1 жовтня були розміщені у Вікісховищі на умовах ліцензії cc-by-sa 3.0 unported для ілюстрування статей Вікіпедії (див. докл. http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Wikiexpedition_to_Makarivskiy_raion_of_Kyiv_Oblast). Київська обласна організація НСКУ також допомогла суттєво поліпшити близько сотні статей проєкту «Міста і села України» Вікіпедії матеріалами з наявної краєзнавчої літератури про Макарівський район.

Загальний маршрут вікіекспедиції склав 450 км. Волонтери об'їхали всі села району та зробили понад тисячу фотографій. Погода – відмінна, враження – прекрасні, настрій – піднесений. Особливої ваги експедиції додали зустрічі вікіпедистів з головою Макарівської РДА Ярославом Добрянським, сільськими головами Гавронщини Олексієм Кобою і Ясногородки – Тетяною Семе-